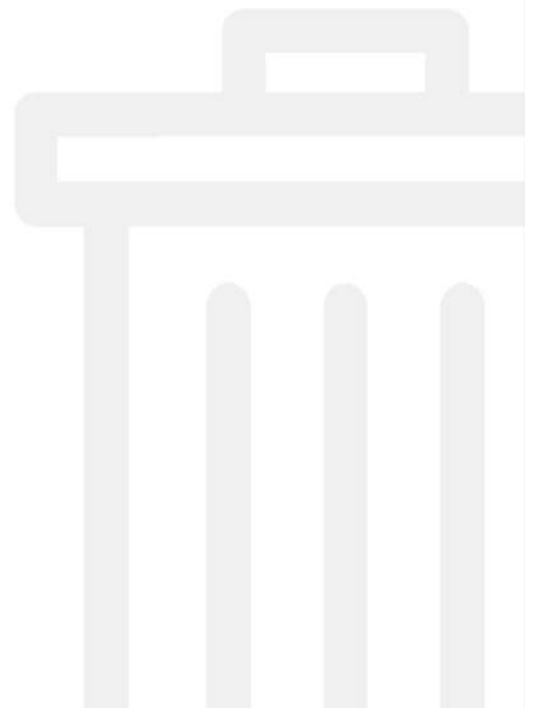

BOFA

Bofa 25 år

Forord

Bofa gennem et kvart århundrede er en historie, som i den grad tåler dagens lys. Fra ægte pionerånd til etableret miljøvirksomhed er der realiseret et utal af tiltag, som ikke bare har sikret de bornholmske borgere en række vel-fungerende affaldsordninger, men også bragt Bornholm på landkortet som en ø, hvor man i miljøets navn arbejder for at sikre en optimal udnyttelse af alle tilstedeværende ressourcer i affaldet. Den høje genbrugsprocent og nyttiggørelse af varmen fra affaldsforbrændingen medfører, at over 90 % af det bornholmske affald gør gavn, og sparer samfundet for unødigt råstof- og energiforbrug. De sidste knap 10 % af affaldet lægges på kontrolleret losseplads, så der ikke sker nogen utilsigtede miljøpåvirkninger.

Bofas succes kan tilskrives de mange tidligere og de nuværende medarbejdere, som til sam-

men har skabt en virksomhed, hvor både ambitionsniveau og arbejdsmiljø er i top. Men de gode resultater skal naturligvis i lige så høj grad tilskrives de bornholmske borgere og virksomheder, som hver dag lægger en indsats i at sikre den korrekte sortering og bortskaffelse af deres affald.

Der skal derfor lyde et rungende tak til såvel medarbejdere som affaldsproducenter gennem de seneste 25 år, og samtidig skal der udtrykkes et håb for, at de næste 25 år må bringe lige så megen succes over Klippeøens affaldshåndtering.

God læselyst!

Ole Morten Petersen
Direktør

Indledning

Omkring d. 23. maj 1986 så Bofa I/S dagens lys. Denne dato blev der i Bofas navn underskrevet en kontrakt med Erling Malmquists genbrugsvirksomhed Bornholms returpapir ApS. Det er altså 25 år siden i 2011, hvilket selvfølgelig skal fejres.

Den officielle etablering fandt dog først sted 1. januar 1987.

BOFA I/S blev officielt godkendt af tilsynsrådet for Bornholms Amt ved statsamtmand Johan Erichsen den 9. juli 1987.

De fem kommuner havde da alle underskrevet aftalen som følger:

Allinge-Gudhjem kommune: 1. februar,

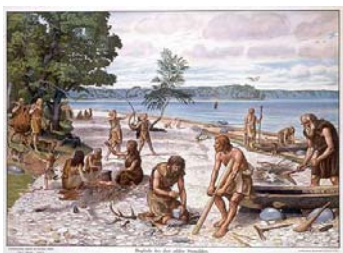
Hasle kommune: 2. marts,
Nexø kommune: 31. marts,
Aakirkeby kommune: 9. april, og
Rønne kommune: 14. april.

Og derfor denne lille beskrivelse af affaldets historie på Bornholm i almindelighed og Bofas historie i særdeleshed.

Historien er samlet ved gennemgang af gamle avisartikler, referater fra bestyrelses- og forretningsudvalgsmøder samt med velvillig bistand fra de personer, som er nævnt sidst i publikationen. Disse personer har bidraget med billeder og/eller historiske oplysninger.

Affaldshåndteringens historie fra gamle dage til nu

Affald i stenalderen.

Der har været affald lige så længe, der har været mennesker på jorden.

Der var ikke så meget affald i begyndelsen. Det var mest knogler fra dyr, skaller fra muslinger, stykker af sten fra fremstilling af redskaber og ødelagte potter, krukker og redskaber.

Alle disse ting er fundet på meget gamle lossepladser – køkkenmøddinger – fra stenalderen. Man har også fundet rester af huse, både, broer og værksteder.

Affaldet fra stenalderens mennesker er ikke skadeligt som moderne affald. Dengang brugte menneskene kun materialer fra naturen, og der var derfor ingen forurening.

Alt hvad stenaldermennesket brugte, kunne nemlig vende tilbage til naturens eget kredsløb.

Affald i vikingetiden.

Der var ikke mange mennesker i stenalderen, og de levede af at jage.

Vikingerne var mange flere, og de levede af at dyrke jorden og handle med alle mulige ting. De

boede i landsbyer, og der er fundet mange spændende sager fra vikingetiden.

Der er faktisk rigtig meget affald fra vikingerne, men de var også gode til at bruge naturens egne materialer til deres både, huse, redskaber og tøj.

De havde også lært at smede jern, og derfor er der fundet mange redskaber og våben af jern fra denne tid.

Vikingerne var meget dygtige søfolk og handlede i lande langt fra Danmark. Der er fundet våben og smykker, som er lavet i Italien, Arabien, Rusland og andre lande.

Alligevel var der heller ikke i vikingetiden tale om forurening af miljøet. Langt det meste af vikingernes affald kunne nemlig nedbrydes på en naturlig måde.

En by i middelalderen.

Som tiden gik, voksede antallet af mennesker i Danmark.

Mange landsbyer blev til rigtige byer med huse bygget af mursten. De fleste huse blev dog bygget af ler og bindingsværk.

I middelalderen levede de fleste mennesker af landbrug, men i byerne levede man af handel og håndværk. Der var mange håndværkere: smede, pottemagere, hjulmagere, vognmagere, bødkere, bådbyggere, glasmagere, saddelmagere, købmænd og mange andre.

Nu begyndte affaldet at blive et problem. De mange mennesker brugte flere og flere ting i dagligdagen, og affaldet blev smidt ud på de første rigtige lossepladser.

I byerne blev madaffald, snavset vand og indholdet fra natpotten kastet ud på gaderne, hvor husdyr – grise, høns, gæs og hunde – spiste af det. Resterne håbede man, at regnen ville skylle væk. I middelalderen begyndte der også at komme epidemier, hvor tusinder af mennesker døde af smitsomme sygdomme.

En by i 1890.

For ca. 100 år siden skete mange nye ting i de større byer.

”Moderne affaldshåndtering” før Bofa

Natmanden

Natmanden var bøddelens hjælper og den der tømte lokumsspandene i byen om natten, deraf navnet. Senere blev han også sat til at rense gader for affald, og uvanen med at kaste sit affald ud på gaden blev gradvis ændret til, at man afleverede det til en vogn, der i dagtimerne blev trukket rundt. Vognens komme blev markeret ved at kuskens svingede med en skralde, så man kunne høre ham. Heraf navnet skraldemand.

Fabrikker, jernbaner og dampskibe ændrede Danmark fra et landbrugsland til et industri-land på meget kort tid. Man taler ligefrem om en industrirevolution.

Folk flyttede fra landet til byerne. I 1870 boede kun hver fjerde dansker i byerne, men allerede i 1915 var det hver anden dansker.

En moderne by.

Der er sket meget fra 1890 og til i dag.

Vi producerer meget mere affald, og der er mange flere forskellige typer affald end for 100 år siden. Vi har f.eks. fået elektronisk affald, kemikalie- og giftaffald, autoaffald, plastaffald, spildevand, bygge- og anlægsaffald og emballageaffald.

I 1890 producerede hver dansker kun ca. 100 kg affald om året. Nu producerer hver eneste dansker omkring 1.700 kg om året, og det tal vil blive endnu større i fremtiden, hvis vi ikke sorterer vores affald.

Derfor har vi regler for, hvordan vi alle sammen skal passe på miljøet: Spildevandet bliver rensat, fabriksrøgen bliver også rensat og affaldet bliver sorteret og genbrugt, hvis det er muligt.

Natrenovation og dagrenovation

Natrenovation var den første affaldstype, der blev lavet faste indsamlingsordninger for. Begrebet dækker over latrinaffald, som natmændene indsamlede mens resten af byen sov, og de ikke generede så mange med lugten.

Den sidste natrenovation blev kørt i Rønne i 1982.

Natvognen på arbejde i de lyse morgentimer.

Senere begyndte man også at indsamle andet affald fra husstandene, og da dette var dagarbejde, blev det til dagrenovation.

Det første genbrug

Industri Renovation I/S startede med papirgenbrug omkring 1974. Da man var flyttet til Ved Lunden 6. Dette stoppede dog igen i 1976. I 1982 begyndte Bornholms Produkthandel, i dag som dengang også kendt som "1129" eller "Produkten", ved Knud Erik Larsen, at modtage pap og papir på adressen Lille Gadegårdsvej 1 i Vestermarie. Denne ordning kørte dog kun i godt et halvt år, så blev pressen og ordningen overtaget af Bjarne Andersen på Bolbygård på Bolbyvej i Klemensker.

Senere, omkring 1984, overtog Leif "Krølle" Nielsen pressen, som han flyttede til Grynegård ved Svaneke. Her kom Erling Malmquist så ind i billedet i 1986.

Bornholms Flaskegenbrug ApS

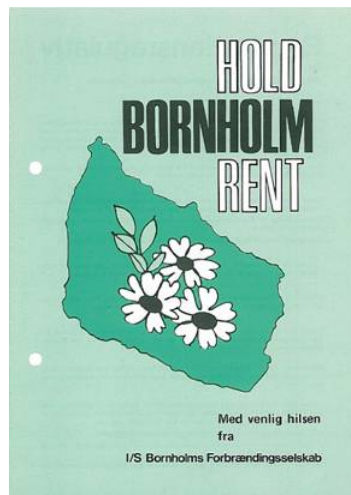
Bornholms Flaskegenbrug, Store Torvegade i Rønne.

Bornholms Flaskegenbrug ApS, som siden 1982 havde haft administration på Store Torvegade 115 i Rønne, indgik i november 1983 kontrakt med de 5 bornholmske kommuner om tømning af 95 flaskecontainere, som kommunerne skulle indkøbe

og entreprenøren opstille på udpegede steder. Kontrakten løb til 31. december 1985.

Bornholms Forbrændingsselskab I/S

Den 27. maj 1987 overtog Bofa I/S Bornholms Forbrændingsselskab I/S, det vil sige, Klemensker og Poulsker forbrændingsanlæg, Homogeniseringsanlægget på Torneværksvej og ejendommen Fredensborg i Klemensker.

Forsiden til Renovationsregulativet for Allinge-Gudhjem, Hasle, Nexø og Aakirkeby kommuner fra 1974.

De 5 kommuner indbetalte også en indskudskapital på til sammen små 2 millioner kroner.

Klemensker Forbrændingsanlæg

Klemensker Forbrænding 18. februar 1984

Anlægget på Fejlerevej 2 blev nedlagt i "dioxinkrigens hellige navn" 31. december 1987. Værket udbrændte totalt i oktober 1992. I april 1993 blev det besluttet at både forbrændingsanlægget og Fredensborg skulle nedrives.

Poulsker Forbrændingsanlæg

Poulsker Forbrænding. Ligner Klemensker til forveksling.

Forbrændingsanlægget brændte affald ved en temperatur på 800-900 °.

Formand for forbrændingsanlægget i 1971 var Niels Anker Kofoed.

Den 6. august 1971 skete der en voldsom sprit-eksplosion på forbrændingsanlægget i Poulsker. En 40-50 liters spritdunk fovoldte skader for mindst 100.000 kroner.

Et halvt år tidligere kostede en lignende eksplosion anlægget omkring 75.000 kr.

Den 27. september 1978 skete der en sprængning af ovnen i Poulsker. Sprængningen skyldtes, at man havde smidt en dunk med benzin, rensesvæske eller lignende ind i flammerne. Det kostede en ikke planlagt nedlukning på otte dage at reparere ovnen.

Et kig ind i den ødelagte ovn i Poulsker, forrest bestyrer Elmer Hansen.

I maj 2004 ansøgte Bofa regionskommunen om nedrivningstilladelse, og i august 2004 gav Fredningsnævnet tilladelse til, at Bofa kunne rive det

gamle forbrændingsanlæg på Kannikkegårdsvej 37 ned.

Onsdag d. 3. november faldt skorstenen, og så gik det ellers slag i slag med at rive det gamle anlæg ned.

Homogeniseringsanlægget

Homogeniseringsanlægget opføres i 1975

Homogeniseringsanlægget i drift.

Homogeniseringsanlægget blev etableret i 1974-75, med afleveringsforretning til Rønne Kommune d. 21. april 1975.

I 1985-86 var åbningstiderne på anlægget mandag til fredag kl. 06.30 til 15.00.

I 1987 blev åbningstiden ændret til mandag til fredag kl. 07.00 til 15.30.

Anlægget huser i dag Bofas omlastestation for farligt affald.

Lossepladser

Renovationssække læsses af på lossepladsen i begyndelsen af 1960'erne.

Rønne

I 1960'erne lå Rønne losseplads i Kanondalen ved sydhavnen.

Daglig leder af lossepladsen på Rønne havn var i 1987 Erik Nielsen.

Rønne losseplads ca. 1980

Lossepladsen havde åbent mandag til fredag kl. 7.00 til 15.30 og lørdag kl. 9.00 til 13.00, om sommeren dog fra kl. 8.00 til 12.00.

Nexø

I 1973 ansatte Nexø kommune Nimann Hansen som opsynsmand på Nexø losseplads i Lystskoven.

Tidligere havde det hele været et stort rod, men med opsynsmanden kom der styr på sagerne.

Pladsen havde åbent tirsdag til lørdag. Nimann Hansen fik også sorteret jern og andre metaller fra, som han solgte i Rønne.

Pedersker og Aakirkeby

Før 1981 blev affaldet i Pedersker kørt til enten affaldspladsen bag Kirkemøllen eller senere til Bjerregårds arealer ved Sdr. Landevej øst for Pedersker.

Lossepladserne i Aakirkeby blev til containerpladser i 1988.

Østermarie

Allinge-Gudhjem kommune havde losseplads på Lyrbyvej i Østermarie (Bobakke) indtil 1988. Da denne blev nedlagt, fortsatte pladsen som containerplads.

Bofas start i Vestermarie

I 1986 startede Erling Malmquist genbrugsvirksomheden Bornholms Returpapir ApS op i lejede lokaler på Grynegård ved Svaneke.

Grynegård udenfor Svaneke

Et stort ønske fra de fem bornholmske kommuner om at få hånd i hanke med affaldssorteringen og genbrugsvirksomheden gjorde, at man etablerede Bofa med en politisk valgt bestyrelse med elleve medlemmer.

Der blev d. 23. maj 1986 indgået en kontrakt mellem de fem kommuner under navnet Bornholms Fælleskommunale Affaldsbortskaffelse I/S, i det daglige BOFA I/S, og Bornholms Returpapir ApS med Erling Malmquist som leder.

I løbet af efteråret erhvervede Malmquist Vestermarie Savværk med det formål at videreføre papirgenbruget her fra 1. januar 1987. Imidlertid blev han overhalet indenom, og Bofa I/S overtog ved årsskiftet genbrugsvirksomheden vederlagsfrit, og man lejede sig indtil videre ind i bygningerne i Vestermarie. Bornholms Returpapir ApS blev likvideret pr 31. december 1987.

Den 1. marts 1987 blev Malmquist ansat som driftsleder.

I 1986 var det eksisterende renovationssystem ved at være forældet i forhold til de krav, der blev stillet af miljømyndighederne.

Vestermarie i begyndelsen

Den daværende affaldsbortskaffelse var baseret på 2 ældre forbrændingsanlæg i henholdsvis Klemensker og i Poulsker, samt kontrollerede og ikke kontrollerede lossepladser, hvor der også foregik afbrænding af ikke-sorteret affald.

De to forbrændingsanlæg blev forlangt lukket af miljømyndighederne, da anlæggene ikke kunne opfylde de nye krav og Bofa havde således en stor og spændende opgave foran sig.

Overvejelserne gik i begyndelsen ud på at satse på deponering, og mulighederne for etablering af én stor kontrolleret losseplads blev undersøgt.

Mens disse undersøgelser foregik, modnedes imidlertid ”genbrugstanken” i Bofas bestyrelse, og beslutningen om at prioritere genbrug højt blev truffet i 1987. I løbet af 1988 blev indsamlingssystemer og sorteringsanlæg for bl.a. papir og pap etableret i Vestermarie.

I juni 1988 købte Bofa Vestermarie Savværk for omkring 1 million kroner.

I forbindelse med planlægningen af indsamlingssystem og sorteringsanlæg for papir og pap, blev der etableret et samarbejde med Miljøstyrelsen (MST).

Man var her interesseret i at få klargjort og skabt et større erfaringsgrundlag, om håndtering af kildesorteret, tørt papir og pap kunne lade sig gøre under arbejdsmiljømæssigt tilfredsstillende forhold.

På denne baggrund udpegede MST et antal pilotprojekter hvor planlægning, gennemførelse og kontrolmålinger blev nøje tilrettelagt og Bofas indsamlingssystem og sorteringsanlæg for papir og pap var blandt disse pilotprojekter.

Til at varetage den overordnede funktionskravsformulering og efterfølgende opfølgingskontrol nedsatte MST en følgegruppe bestående af repræsentanter fra MST, Teknologisk Institut, BST, Arbejdstilsynet, Direktoratet for Arbejdstilsynet, SID og Bofa I/S selv.

For god ordens skyld, skal det nævnes, at anlægget til fulde opfyldte funktionskravene. I mellemtiden blev der truffet beslutning i Rønne kommune om, at etablere fjernvarme, og muligheden for etablering af et affaldsvarmeværk var dermed til stede. Denne mulighed blev vurderet i første del af 1988 og vejet op mod lossepladsløsningen.

I oktober 1988 traf Bofa sit valg, og et udarbejdet projektforslag for affaldsvarmeværket blev vedtaget.

Der var brand i Vestermarie i løbet af 1989.

I november 1989 påbegyndtes byggearbejdet og i januar 1991 var anlægget klar til drift.

I november 1990 omtales en sprængningssag i Vestermarie?

I 1993 blev det besluttet at Bofas kørselsafdeling skulle overtages af Renovadan Miljøservice.

Genbrugscentret

Bofas genbrugscenter er beliggende på Vestermarievej 48 i Vestermarie. Genbrugscentret i dag ligner slet ikke de oprindelige bygninger fra 1986.

Siden starten er der blevet behandlet affaldsfraktioner til genbrug. Malmquist startede med at makulere papir til hestestrøelse.

Den 25. august 1994 udbrød der brand i markuleringsafdelingen. Arbejdet kunne først genoptages igen den 10. november efter at skader for ca. 1 million kroner var blevet udbedret.

Vestermarie i august 2007

Papir og pap

Papir og pap indsamles fra både erhverv og private. Fra private i form af husstandsindsamling i 140 liters beholdere hver 4. uge, og fra erhvervet af de lokale vognmænd.

Pap og papir genanvendes i stor udstrækning, og er således medvirkende til at begrænse behovet for træer til ny papirmasse. Det er derfor i alles interesse, at så meget papir og pap som muligt indsamles.

Papir og pap kan genanvendes til mange formål, men er det forurenet med snavs, kødsaft og lignende, eller er der tale om papir eller pap forstærket med f.eks. plast eller metaltråde, kan det ikke genanvendes.

Flasker og emballageglas

Glas og flasker indsamles via ca. 160 flaskeklokker, som er opstillet rundt om på øen. Oprindeligt rådede Bofas genbrugscenter over et flaskesorteringsanlæg, hvor der blev sorteret glas og flasker i mere end 100 forskellige typer.

Siden 2003 er flasker og andet glas dog blevet sendt til et sorteringsanlæg. Hele flasker sendes derefter til genbrug og glasskår til omsmelting og indgår således i produkti-

onen af nyt glas til mange forskellige formål.

Emballageplast

Emballageplast i form af krympefolier, pallehætter eller boblefolier indsamles i genbrugsække sammen med pap og papir fra erhvervsvirksomheder. Når de ankommer til genbrugscentret, bliver de sorteret fra pappet og papiret, presset i baller og sendt til genanvendelse. Disse plastfolier genanvendes i plastindustrien til nye plastprodukter.

Batterier

Siden ”den bornholmske model” for husstandsindsamling af batterier blev begyndt i 2002, er alle batterierne blevet sorteret på genbrugscentret.

Også batterierne fra det bornholmske erhvervsliv bliver sorteret på genbrugscentret. Farlige batterier med f.eks. kviksølv og andre miljøskadelige stoffer bliver sendt til destruktion, og de mere miljøvenlige batterier havner på Bofas kontrollerede losseplads.

Fra 2009 blev der indført producentansvar på batterier, hvorefter denne aktivitet ophørte, og batterierne blev fragtet over for sortering.

Forbrændingsanlægget

Rønne Kommunes lokalplan nr. 52 fra 1989 omfattede et område på ca. 5 ha ved Torneværksvej/Almegårdsvej, del af matrikelnr. 217 m, Knudsker, bestående af det eksisterende homoge-

niseringsanlæg med losseplads, vandtårnet samt arealet mellem lossepladsen og Almegårdsvej. Området var ejet af Rønne Kommune, som agtede at overdrage det til Bofa.

Torneværksvej før Bofa blev opført.

Man havde nemlig fået den ide, at opføre et nyt affaldsbehandlingscenter med et affaldsforbrændingsanlæg, en olie- og kemikaliemodtageplads, et oliesepareringsanlæg, en containerplads samt mulighed for fortsat anvendelse af den eksisterende losseplads. Så med lokalplanens vedtagelse var vejen banet for etablering af forbrændingsanlægget.

Selve byggetilladelsen fra Rønne Kommune forelå 2. oktober 1989.

Tung transport ved Zarthmansvej

I weekenden 26.-27. maj 1990 ankom anlæggets nye kedel, ovn og silo med fragtskibet "Mito" og mandag morgen d. 28. maj blev dette læsset på tre lastbiler og fragtet til Torneværksvej.

Bofas arealer på Almegårdsvej ca. 1991.

I januar 1991 blev Bofa I/S nye forbrændingsanlæg prøvekørt. Det havde kostet ca. 75 mill. kroner at opføre anlægget, som var dimensioneret til at brænde 60 tons affald i døgnet, hvilket man ikke regnede med at udnytte i vinterhalvåret, hvorimod man nok ville udnytte kapaciteten fuldt ud i sommerhalvåret, når alle turisterne kom til.

Anlægget var i drift fra 15. februar, da alle driftsoperatørerne havde bestået deres eksamen, som var godkendt af Arbejdsteknisk skole i Hoverdal samt Miljøministeriet.

Jean Soelberg i stolen i 1991

Forbrændingsanlægget juni 1991

Torsdag d. 25. april 1991 blev anlægget så indviet. Formand for Bofa I/S, og borgmester i Rønne, Arne Hansen, konstaterede, at "anlægget gjorde Bornholm til en af de førende danske kommuner på området for bortskaffelse og genanvendelse af affald".

Anlæggets ovn blev dimensioneret til at kunne forbrænde 2,5 ton affald i timen med en brændværdi i affaldet på 2.900 Kcal/kg. Affaldet forbrændes ved en temperatur på ca. 1050°C.

Ca. 1050° i ovnen gennem skueglasset

Ved forbrændingen fremkommer nogle restprodukter i form af slagge og forbrændingsjern. Slaggen kommer ud i bunden af ovnen, og kan efter sortering anvendes til forskellige anlægsformål.

Forbrændingsjernet kommer også ud i bunden af ovnen og kan afsættes til genvinding.

Røgen fra forbrændingen renses i et tørt røggasrensningssystem, hvor de sure gasser neutraliseres ved tilsætning af kalk. En række stoffer, primært tungmetaller, binder sig til overfladen af kalkpartiklerne.

Kalk og røg ledes videre til et posefilter, hvor kalken afsættes inden røgen via en ventilator sendes op gennem den 75 meter høje skorsten. Efterfølgende krav til rensning for dioxiner i røgen har gjort, at der nu tilsættes 1% aktivt kul til kalken, hvilket medfører at Bofa lever op til kravet om kun at måtte udlede max. 0,1 ng dioxin pr. m³ luft der udledes gennem skorstenen.

23. april 1996 indtraf en eksplosionsagtig brand på Bofa I/S. Branden skyldes ulovlig afbrænding af ca. 12 tons kemikalieaffald på forbrændingsanlægget. Denne afbrænding koster senere direktør Erling Malmquist stillingen d. 10. juni samme år. Samtidig bad bestyrelsen politiet gå ind i sagen.

Sagen blev først afsluttet i februar 1999. Bofa I/S skulle betale en bøde på 135.000 kr. og fik konfiskeret 550.000 kr. for ulovligt afbrænding af 180 tons kemikalieaffald.

Bofa I/S erkendte deres skyld i sagen, mens Erling Malmquist ikke gav sig frivilligt. Han nægtede sig skyldig og var klar til en retssag. Retssagen blev afsluttet 2. juni 1999 med en bøde på 50.000 kr. samt at Malmquist skulle betale sagens omkostninger.

Erling Malmquist ankede dog dommen.

14. august 2000 kom ankesagen så for Østre Landsret, som havde taget sæde i Rønne i sagens anledning.

Torsdag d. 23. august blev dommen afsagt: Bøde på 25.000 kr. mod tidligere 50.000 kr. plus de oprindelige sagsomkostninger.

En mandag i april 2002 blev medarbejderne på forbrændingsanlægget godt rystede. En 3 kg iltflaske eksploderede inde i ovnen. Skueglasset i bunden af ovnen blev blæst ud og støv og røg stod ud af alle ovnens sprækker. Der skete dog ikke større skade på ovnen, så der var ikke behov for umiddelbare driftsstop.

Vognmænd og dagrenovation

Dagrenovationen har altid været udbudt til øens vognmænd. Oprindeligt selvfølgelig af de enkelte kommuner, og da Bofa overtog affaldshåndteringen, overtog de også udbudsrunderne.

Renovation i Allinge-Sandvig og Tejn

I 1960'erne blev dagrenovationen på nordlandet indsamlet af Gunnar Nyboe.

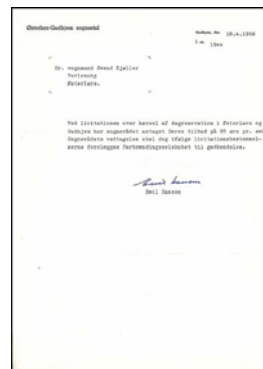
I 1970-71 var det delt mellem Gunnar Nyboe i Allinge, Børge Knudsen i Olsker. Børge Knudsen havde vognmandsforretning i Olsker fra ca. 1954 og indtil 1. januar 1986. Da flyttede han sin virksomhed til Tingsted, hvor han fortsatte sin forretning.

Renovation i Gudhjem, Østerlars og Østermarie

Fra 1968 kørte Svend Kjølner, Vietsvej i Østerlars, dagrenovation i Østerlars og Gudhjem efter aftale med Østerlars-Gudhjem Sogneråd.

I 1971 overtog Svend Kjølner kørslen i Allinge-Gudhjem Kommune, distrikt II, Rø, Østerlars, Gudhjem, Melsted, Østermarie og Bøls-havn

Svend Kjølner rådede over 2 lastbiler, begge Bedford med tippelad på henholdsvis 5 og 7 tons. Helårstømninger gav kr. 57,20 pr. husstand og sommerhustømninger gav kr. 28,60 med max. 26 afhentninger om året.

Svend Kjølners første aftale om renovationskørsel med Østerlars-Gudhjem Sogneråd fra 1968.

Lehnsbjerg Maskinstation overtog renovatørskørslen i distrikt II i 1980, Svend Kjølner måtte dog stadig køre renovation for egen regning udenfor by-områderne.

Vognmand Lennart Ipsen

Lennart Ipsen indgik i december 1988 en kontrakt med Bofa I/S om renovationskørsel i Allinge-Gudhjem kommune i perioden 1. januar 1989 – 31. december 1993.

I perioden 1. januar 1993 – ultimo 1995 kørte Lennart Ipsen også renovation i Hasle kommune.

Renovation i Klemensker

Knud Sonne kørte dagrenovation i Klemensker med traktor og vogn.

Carl A. Christiansen fra Hasle kørte hos Knud Sonne som skraldemand.

Renovation i Hasle

Fra 1952 til 1967 figurerede Charles Olsen som renovatør på Sandløkkevej 16 i vejviseren.

Charles Olsen i Hasle by.

Drengene i Hasle fandt det så populært at køre med Charles, at der var venteliste. Når det blev ens tur, så blev affaldet sorteret. Metaller, knogler og gammelt brød blev sorteret ud i de sække, der hang bag på vognen. Metal kunne sælges til omsmelting. Knogler solgtes til benmel, og hesten kunne fodres med brødet.

Charles hest hed i mange år Christmas.

Hvad genbrug angår, var Charles langt forud for sin tid, og så var han en glad mand, som det var sjovt at hjælpe.

Fra 1967 figurerede Louis Jensen som renovatør på Østergade 3 i Hasle i vejviseren. Hans chauffør, Erik Holm, overtog dette arbejde.

Også fra 1967 figurerede Alfred Hansen som renovatør på Korsgade 11 i Hasle i vejviseren. Renovationen blev kørt til Klemensker Forbrændingsanlæg, da dette blev opført.

Vognmand John Mortensen

John Mortensen begyndte at køre dagrenovation i Hasle med traktor og vogn efter Erik Holm.

John Mortensen indgik i december 1988 en kontrakt med Bofa I/S om renovationskørsel i Hasle kommune i perioden 1. januar 1989 – 31. december 1993.

John Mortensen overdrog sin vognmandsforretning til sin søn, Tommy Mortensen i 2006.

Renovation i Rønne

Vejviseren angiver følgende renovatører i Rønne, perioder i ()

Pensioneret dagrenovatør Laur. P. Andersen, Margretevej 23 (1927).

Pensioneret renovatør Niels Clausen, Slagtergade 7 (1927).

Aage J.C.J. Hansen, Klokkegade 5 (1927), skatteoversigten fra 1930 afslører, at Aage Hansen betalte 122,40 kr. i skat.

Herman V. Drejer, Margretevej 25 (1927 - 1942).

J. Lundgren, Margretevej 27 (1927, forhenværende i 1952 på Kapelvej 20).

Jens P. Eriksen, Dampmøllegade 17 (1927 - 1942).

Arno Bredo Hansen, Margretevej 25 (1942).

Jens Carl Hansen, Svanekevej 46 (1942).

Karl V. Pedersen, Thorkildsvej 38 (1942).

Hans Godtfred Hansen, Almegade 34 (1952), Storegade 70 (1955 - 1958), Aakirkebyvej 1 (1962), Aavej 18 (1967).

Edmund Jensen Larsen, Søndergade 21 (1952), Dampmøllegade 5A (1955 - 1962), Smallesund 18 (1967).

Niels Olsen, Blekingevej 4 (1952 - 1955).

Knud G. Rasmussen, Lille Madsesgade 41 (1952 - 1962).

Sven Svendsen, Kapelvej 33 (1955 - 1958, 1962).

Gunnar Chr. Didriksen, Storegade 26 (1958).

Karl Johannes Kofod, Kirkestræde 16 (1958 - 1962).

Arne Kofoed, Pæretræsdalen 8 (1958 - 1967).

Svend Erik Rasmussen, Landemærkets Barak 3 (1962), Curdtsvej 5 (1967).

Willy Pedersen, Stengade 4 (1967).

Omkring 1960-61 havde Rønne kommune udliciteret indsamlingen af renovation til Jens Andr. Olsen, "Louisenhøj", Rønne Markjorder 74a.

Fra 1963 til 1974 var denne opgave overdraget til Knud Hannibal Jensen, Sdr. Alle 4.

Først i 1970'erne fik han telefon 951153, et nummer som er gået i arv til de efterfølgende vognmænd.

Omkring dette tidspunkt flyttede Hannibal til Ved Lunden 6.

Industri Renovation A/S

Industri Renovationens mærke. Sort på guld.

Startede på Bornholm i 1968-69 med kontor på Linde Alle i Nyker. De første år blev alene kørt erhvervsaffald.

I 1974 blev renovationsafhentningen tilføjet, og firmaet flyttede til Ved Lunden 6, som man havde overtaget efter Hannibal Jensen. Industri Renovation var det firma, som begyndte at køre med de første komprimatorbiler som man kender dem fra dagrenovationen i dag.

Renovadan System Transport A/S

Fra 1983 blev opgaven varetaget af Renovadan, som Industri Renovation ændrede navn til.

Renovadan indgik i december 1988 en kontrakt med Bofa I/S om renovationskørsel i Rønne Kommune i perioden 1. januar 1989 – 31. december 1993.

Fra ultimo 1995 blev dette suppleret med renovationskørslen i Hasle kommune indtil 31. december 2001.

Marius Pedersen

Marius Pedersen

Virksomhedens rødder går helt tilbage til 1925, hvor grundlæggeren Marius Pedersen byggede en vejtrømler og reparerede de fynske veje.

Med opfindsomhed og målrettet arbejde opbyggede Marius Pedersen i de kommende år et succesfuldt entreprenørfirma, som byggede veje og kloaksystemer

Familievirksomheden blev i 1960 til et aktieselskab, der med fornyet energi førte de stolte traditioner videre.

I takt med den stigende miljøbevidsthed i 70'erne fokuserede virksomheden på håndtering af affald og genanvendelige materialer. I dag udgør affaldshåndteringen hovedparten af alle aktiviteter, og Marius Pedersen A/S er førende inden for moderne affaldsbehandling. Aktiviteterne omfatter indsamling, transport, sortering, afsætning og genvinding af fast og flydende affald fra erhverv, industri, institutioner, husholdninger og kommunale genbrugspladser.

Med basis i de danske miljøaktiviteter har virksomheden udviklet sig til en international miljøkoncern med datterselskaber i Tjekkiet, Slovakiet og Bulgarien.

Marius Pedersen A/S har i dag ca. 1000 ansatte i Danmark og mere end 2500 i udlandet.

Virksomheden arbejder løbende med udvikling af nye behandlingsmetoder for at forbedre genanvendelsen af affald.

Hovedkontoret ligger i det idylliske Ferritslev på Fyn, og på Bornholm holder firmaets kontaktperson til hos Bech-Hansen og Studsgård. Selskabet ejes i dag af Marius Pedersens Fond samt franske Veolia Environnement.

Marius Pedersen indgik i 2000 kontrakt med Bofa I/S om indsamling af dagrenovation i

Rønne, Hasle og Allinge-Gudhjem kommuner i perioden 1. januar 2001 – 31. december 2006.

Renovation i Aakirkeby

Vognmand Gunni Espersen

I 1967 indgik Gunni Espersen kontrakt med Bornholms Forbrænding om kørsel af renovation til Poulsker og Klemensker forbrænding. Gunni Espersen kørte indtil sønnen, Preben Espersen, overtog firmaet i 1981.

Vognmand Preben Espersen

Preben Espersen overtog faderens vognmandsfirma i 1981, og fortsatte med kørsel af renovation for Bornholms Forbrænding. I december 1988 indgik Preben Espersen en kontrakt med Bofa I/S om renovationskørsel i Pedersker Sogn i perioden 1. januar 1989 – 31. december 1993.

Vognmand Johannes Olsen

Johannes Olsen indsamlede renovation i Aakirkeby by med hestevogn indtil udgangen af marts 1964.

Vognmand Kristensen

Kristensen indsamlede renovation med hestevogn i Aaker sogn indtil udgangen af marts 1964.

Vognmand Edgar Nielsen og Søn

Edgar Nielsen og Søn overtog indsamlingen af renovation i Aakirkeby by og Aaker sogn med overgangen fra spande til papirsække den 1. april 1964.

Sidst i 70'erne overtog man resten af den tidligere Aakirkeby kommune (på nær Pedersker) fra dag til dag, da den tidligere vognmand stoppede.

Firmaet indgik i december 1988 en kontrakt med Bofa I/S om renovationskørsel i Aakirkeby kommune, dog stadig undtaget Pedersker Sogn, i perioden 1. januar 1989 – 31. december 1993.

Edgar Nielsen og Søn kørte dagrenovation indtil 31. december 2000.

Renovation i Svaneke

En af de første, om ikke den første, som indsamlede renovation i Svaneke var Georg "Skrald" Mogensen Nielsen.

Georg Nielsen figurerede i vejviseren som renovatør på Kirkebakken 4 første gang i 1962 og igen i 1967.

Leif "Krølle" Nielsen kørte også renovation i Svaneke i en periode.

Vognmand Bent Mogensen

Bent Mogensen indgik i december 1988 en kontrakt med Bofa I/S om renovationskørsel i Svaneke Sogn i perioden 1. januar 1989 – 31. december 1993.

Renovation i Nexø

Fra 1948 blev dagrenovationen i Nexø indsamlet af Poul "Skrald" Victor Christian Hansen. Poul "Skrald" havde titel af renovations-entreprenør. Han havde bl.a. en medhjælper, som blev kaldt Charles "Neger". Dels fordi han var mørk i huden (spansk afstamning), dels fordi han altid var beskidt.

Poul "Skrald" boede på Lars Badskærs Gang 4.

Poul "Skrald" og Charles "Neger" kørte renovation med hest og vogn indtil 1961, hvorefter de foregik på en Bedford. Inden han stoppede, var virksomheden i besiddelse af 2 lastbiler.

Indsamlingen foregik i zinkspande indtil sække kom i forbindelse med opførelsen af Poulsker Forbrændingsanlæg i 1969.

Ved starten i 1948 var der 1018 spande, der skulle tømmes hver uge. Betalingen var 18 kr. pr. spand.

I 1972 stoppede Poul Hansen på grund af svigtende helbred, og hans forretning blev overtaget af Jørn Jensen. I 1972 var antallet af tømninger oppe på 1700-1800 sække pr. uge, og betalingen var nu steget til 64 kr. pr. sæk. Jørn Jensen boede først i Julestuen, siden på Åsen 60 og sluttelig på Mosevej 16.

Nexø Renovation

Nexø Renovation blev grundlagt i 1975 af Jørn Jensen.

Nexø Renovation indgik i december 1988 en kontrakt med Bofa I/S om renovationskørsel i Nexø kommune, dog undtaget Svaneke Sogn, i perioden 1. januar 1989 – 31. december 1993.

Nexø Renovation indgik i 2000 kontrakt med Bofa I/S om indsamling af dagrenovation i Nexø og Aakirkeby kommuner i perioden 1. januar 2001 – 31. december 2006.

Leif Burmeister

Med base på Boulevarden 1 i Balka, kørte Leif Burmeister som selvstændig vognmand, indtil han blev opkøbt af Kent Jensen fra Nexø Renovation i 2002.

Nexø Renovation & Burmeister

I 2002 opkøbte Kent Jensen vognmandsvirksomheden Burmeister af Leif Burmeister og slog disse to virksomheder sammen til Nexø Renovation og Burmeister.

Nexø Renovation og Burmeister videreførte Nexø Renovations kontrakt fra 2000 om indsamling af dagrenovation i Nexø og Aakirkeby kommuner indtil 31. december 2006.

Fugato

Fugato A/S er en sammenslutning fra 1. januar 2005 af Nexø Renovation og Burmeister samt Johannes Pihl A/S. Sammenslutningen blev skabt for at udnytte fælles fordele som en større og stærkere bornholmsk virksomhed, som der er investeret 30 mio. kr. i, og som har en omsætning på ca. 35 mio. kr.

Fugato fortsatte Nexø Renovation og Burmeisters kontrakt om indsamling af dagrenovati-

on i Nexø og Aakirkeby kommuner indtil 31. december 2006.

Fugato ”vandt” indirekte udbuddet af indsamling af dagrenovation for perioden 1. januar 2007 – 31. december 2011. Indirekte, fordi det rent faktisk var H.C. Svendsen, som vandt udbudet, men de lavede en aftale med Fugato om, at de skulle køre indsamlingen.

Vognmand H.C. Svendsen

Firmaet H. C. Svendsen A/S, i daglig tale HCS, blev grundlagt i 1941 af Hans Christian Svendsen i Lyngby, og firmaet beskæftigede sig med entreprenør- og renovationskørsel. Virksomheden var i familieeje indtil 1990 hvor sønnen Sten Svendsen valgte at sælge virksomheden. Virksomheden videreføres i dag under navnet HCS A/S Transport og Spedition og er delt op i fire underafdelinger; transport og spedition, renovation, entreprenørkørsel og miljøentreprise.

Firmaet indgik i 2006 kontrakt med Bofa om indsamling af dagrenovation for perioden 1. januar 2007 – 31. december 2011 på hele øen. Selve kørslen blev dog lagt i hænderne på Fugato.

Den gamle losseplads

Slaggebunker på den gamle losseplads

I august 1995 udbrød der brand på deponiet, og ca. 3.000 m³ møbler og storskrald blev flammernes bytte.

I dag bruges den gamle losseplads til midlertidigt oplag af slagge fra forbrændingsanlægget samt til oplag af olie- eller benzinfurenet jord til rensning. Når jordbunkerne er rensede og analyserede, bliver de flyttet til depot for ren jord, depot for lettere forurennet jord eller til den kontrollerede losseplads, afhængigt af, hvad analysen viser.

Den nye losseplads

I september 1997 kommer udkastet til en ny losseplads på Bofa I/S arealer på Almegårdsvej i Rønne i høring i forbindelse med Rønne Kommunes lokalplan nr. 81. Pladsen er udlagt til at blive 20.000 m², eller ca. 60.000 m³ deponeringsaffald, og pladsen vurderes at ville kunne rumme affaldet for de næste 25 år.

Medio juli 1998 gik arbejdet i gang.

I forbindelse med udgravningen til den nye losseplads, blev det konstateret, at den ide bestemt ikke var ny. Altså at placere en losseplads på dette sted. Som ved alle større gravearbejder, så var

deponiaffald på den kontrollerede losseplads

også her arkæologerne på plads, og deres undersøgelser viste, at allerede for næsten 2.000 år siden var der en losseplads på stedet. Denne losseplads var dog næppe miljøgodkendt og anlagt efter de samme stramme retningslinier som den nye.

Udgravningen afdækkede en stor losseplads fra ca. 50-75 år efter Kristi fødsel. Der er i området meget fint ler med kaolin i, og det har man udnyttet allerede dengang, og hullet er så blevet brugt som losseplads. Arkæologerne kunne dog fastslå, at pladsen maksimalt var blevet benyttet i ca. 25 år.

I maj 1999 kom membranen til første etape af den nye losseplads på plads, og 13. august kunne det første læs deponeringsegnet affald så tippes af på den nye losseplads.

I maj 2005 blev det besluttet at hæve voldene omkring Bofas kontrollerede losseplads med 2 meter. Dette øgede kapaciteten på lossepladsen med ca. 5 år.

Containerpladser og miljøstationer

Bofa har containerpladser i Rønne, Hasle, Olsker, Østermarie, Nexø og Aakirkeby. Fraktionerne på de enkelte pladser er stort set de samme, men henover årene er antallet af fraktioner vokset i takt med kravene fra det offentlige.

Fra foråret 1996 etablerede Bornholms Produkthandel (1129) indsamling af brugte akkumulatorer fra øens containerpladser.

Fra 1. maj 2006 kan borgerne aflevere affald om søndagen. Bofa indfører søndagsåbent på udvalgte containerpladser i sommerhalvåret. I første omgang bliver det Rønne og Nexø containerpladser, og fra 2008 kommer også Olsker containerplads med på sommersøndagsåbningen.

Rønne containerplads

Rønne containerplads blev flyttet fra Sydhavnen i Rønne til Torneværksvej ved det tidligere homogeniseringsanlæg pr. 1. januar 1989. Der var dog kun tale om en midlertidig placering for en kortere periode, da man skulle bygge forbrændingsanlægget og så flytte pladsen til arealet foran dette.

Rønne Containerplads på Almegårdsvej/Torneværksvej blev nævnt første gang i Rønne Kommunes lokalplan nr. 52 fra 1989.

Pladsen blev etableret i 1990 på arealet nærmest indkørslen fra Almegårdsvej. Der var plads til ca. 10 containere, hvilket dækkede behovet på etableringstidspunktet. Containerpladsen blev udvidet til at fylde hele arealet foran forbrændingsanlægget i 1999

Pladsen fik i efteråret 2008 fast belægning i form af SF-sten på hele pladsen. Containerernes placering blev mærket med gule markeringer, nye skilte blev sat op og flere nye containere blev indkøbt.

Hasle containerplads

Hasle Containerplads blev etableret på Hasle havn i 1989

Pladsen flyttede fra havnen til Bykærvej i 2002.

Pladsen på Bykærvej er blevet udvidet med en haveaffaldsplads i 2005

Hasle containerplads på havnen i maj 1989

Olsker containerplads

Olsker containerplads blev etableret i 1989 i et nedlagt stenbrud på Rønnevej umiddelbart syd for Olsker.

I forbindelse med pladsen driver Bofa også et opfyldningsområde for ren jord og natursten samt et depot for lettere forurenede jord.

Østermarie containerplads

Indtil 1988 drev Allinge-Gudhjem kommune losseplads på Bobakke, som er stednavnet for containerpladsen på Lyrbyvej.

Østermarie containerplads blev godkendt af Bornholms Amt den 4. april 1989.

I maj 1990 blev det foreslået, at pladsen i Østermarie skulle lukkes, da behovet ikke skulle være så stort på grund af succes'en med storskraldsindsamling. Dette blev dog, som bekendt, ikke til noget.

Allinge-Gudhjem kommune meddelte bestyrelsen i november 1998, at man nu har færdiggjort indretningen af containerpladsen. Pladsen var blevet indhegnet, og der var blevet indlagt vand og etableret kloak.

Igen i 2010 blev sparekniven vist frem i Østermarie. Udfaldet blev, i lighed med første gang, at pladsen bestod.

Nexø containerplads

Nexø containerplads blev etableret i 1989. I forbindelse med containerpladsen driver Bofa også et opfyldningsområde på Nexø havn.

Pladsen er blevet udvidet med en haveaffaldsplads i 1998, som i 2001 blev befæstet på halvdelen af arealet.

Pladsen fik i 2009 ny "indbrudssikret" indhegning.

Aakirkeby containerplads

Aakirkeby containerplads bliver pr. 1. september 1989 flyttet fra Pedersker til Brovangen i Aakirkeby.

Aakirkeby containerplads blev etableret i maj 1994 på ca. 1000m².

I 2001 blev pladsen udvidet med yderligere ca. 1000m².

Pladsen er blevet udvidet yderligere med en haveaffaldsplads 2004.

Miljøstationer

Bofas bestyrelse besluttede på et bestyrelsesmøde den 10. februar 1997 at tilbyde kommunerne opstilling af miljøstationer i sommerhusområderne.

Indledningsvis blev containerne sat ud om foråret og indsamlet igen om efteråret.

I 1997 blev der derfor opsat 11 miljøstationer fordelt således:

Allinge-Gudhjem 1 (Markvejen), Rønne 1 (Onsbæk), Nexø 6 (Frederiksvej, Strandvolden, Turistvej/Tangvej, Skrokkegårdsvejen, Fyrvejen og Udegårdsvejen) og Aakirkeby 3 (Boderne, Baunevej og ved bakkarøgeriet) miljøstationer. Hasle kommune ønskede i 1997 ikke miljøstationer opsat.

I 1999 ønskede Allinge-Gudhjem at supplere deres miljøstation med endnu en i Sandkås.

I 2001 blev der påbegyndt anlæg af SF-stensbelægning til miljøstationerne samt indhegning med Douglas Fyr.

Også i 2001 kom miljøstationen i Vang til, og dermed var man oppe på i alt 13 miljøstationer.

Der er også opsat skilte på dansk, engelsk og tysk, så brugerne bliver godt orienteret.

I 2008 blev der flyttet en miljøstation fra Frederiksvej på Balka til Gudhjemvej i Gudhjem, da der var kommet flere sommerboliger i Gudhjem-området.

Øvrigt affald

Storskrald

Med virkning fra 1. april 1989 indførtes storskraldsindsamling i de dagrenovationspligtige områder. Der var tale om en frivillig ordning, med indsamling 4 gange årligt. Hvis man tilmeldte sig, skulle det koste 100,- kr. + moms om året.

Ordnningen blev forlænget i 1990, og siden er den blevet rettet til, således at den i dag kører med 2 årlige afhentninger i de dagrenovationspligtige områder, mens gebyret er indlagt i de almindelige renovationsgebyrer.

Farligt affald

En ordning med en miljøbil, som kørte rundt på øen med faste holdepladser, blev præsenteret for offentligheden den 23. april 1988. Da man begyndte at modtage miljøfarligt husholdningsaffald på containerpladserne i løbet af sommeren 1991, blev miljøbilens arbejde reduceret.

Miljøbilen ophørte med at køre i 1992.

Pr. 1. april 1993 overtog Bofa I/S ansvaret for og administrationen af indsamling af farligt affald fra Bornholms Amt. Fra samme dato overtog man det eksisterende modtageanlæg på Østre Ringvej 1 i Rønne.

Det var planen, at det tidligere homogeniseringsanlæg på Torneværksvej skulle ombygges og indrettes til modtagestation.

I februar 1994 blev den nye modtagestation prøvekørt.

Fra 1. september 1999 blev opgaven at indsamle og håndtere farligt affald på Bornholm lagt i hænderne på en privat entreprenør. Den tidligere omtalte modtagestation blev dermed nedgraderet til omlastestation og oplagringsplads.

Hjemmekompostering

Forsøg med hjemmekompostering blev startet op på initiativ af en gruppe mennesker i Østermarie i 1994. Forsøget kørte på frivillig basis i Østermarie sogn i hele 1994.

1. april 1997 voksede hjemmekomposteringsprojektet til hele Allinge-Gudhjem kommune. Bofa I/S leverede kompostbeholdere til ca. 660 deltagende husstande i kommunen, og dermed ansås projektet for at være en succes. Fra 1. april blev flere tusinde kompostorme udleveret til alle tønderne.

Fra 1998 blev ordningen udvidet til også at omfatte de øvrige kommuner. Her skulle borgerne dog selv betale for kompostbeholderen, men de kunne få afslag i dagrenovationsgebyret, hvis de tilmeldte sig ordningen. Allerede ved udgangen af marts 1998 havde over 4.000 husstande bestilt en kompostbeholder.

Aluminiumsdåser i flaskeklokkerne

I august måned 1997 blev der indført indsam-

ling af aluminiumsdåser i de opstillede flaskeklokker rundt om på øen. Dette var startet som et forsøg i Østermarie, hvor der var blevet opstillet en container kun til aluminium.

Dette havde været en succes, så nu skulle det spredes ud over hele øen. Det indsamlede aluminium blev efterfølgende sorteret på flaskesorteringsanlægget på Bofa I/S genbrugsanlæg i Vestermarie.

Emballageplast til genbrug

I december 2000 begynder Bofa at sælge genbrugsplastsække til erhvervslivet. Disse sække skal bruges til at indsamle genanvendelige plastemballager.

Sækkene kan afhentes af vognmændene sammen med pap og papir til genbrug, og ved ankomsten til genbrugscentret i Vestermarie bliver sækkene sorteret fra, ballet op for sig, og sendt til genbrug, hvor det kan blive til nye plastmaterialer, f.eks. sorte affaldssække til Bornholm.

Spørgeskemaavis

I begyndelsen af januar 2001 udsendte Bofa en avis til hele øen. En del af avisen var bl.a. et spørgeskema, som man gerne ville have retur. Ca. 1.600 udfyldte spørgeskemaer kom i løbet af januar tilbage i Bofas postkasse. Bofa bortloddede en række præmier, som blev udtrukket på alle de indsendte spørgeskemaer, og førstepræmien var et gavekort på en cykel.

Batterier

Fra årsskiftet 2001-2002 blev etableret en ny-skabende ting på Bornholm. Batteriindsamling efter Bornholmer-modellen så dagens lys.

Husstandsindsamling af brugte batterier skulle siden hen vise sig at være en ide, som mange af landets øvrige kommuner og affaldsselskaber ville kopiere eller på anden måde eftergøre.

Andet omkring Bofa

Administrationen

Allerede i maj 1990 indstiller bestyrelsen, at der indkøbes PC'ere, printer og programmel til administrationen, så det administrative arbejde vil blive lettet.

Den økonomiske administration blev indledningsvis foretaget af Rønne kommune, men fra 1. juli 1993 blev denne overført til Bofa selv.

Der blev ansat en leder, Carsten Håkansson, som fra starten skulle lede 3 assistenter og 2 elever. Eleverne er siden fløjet fra reden, men

de tre assistenter er der stadig, selv om der har været udskiftning i rækkerne.

Carsten Håkansson gik på pension fra Bofa medio 2010.

Logo

Bofas første logo var "Bofa" skrevet inde i Bornholm. Hvidt på grønt.

Strukturdebat

Ovenpå Malmquist-sagen, var der en del politisk polemik omkring Bofa I/S. Nogle mente, at Bofa I/S burde høre under Bornholms Amt, mens andre mente, at den eksisterende organisation som fælleskommunalt selskab var den rigtige løsning. Og det blev da også den model, som vandt.

Senere på året i 1996 kom et konkret tilbud fra Renovadan m.fl., som ville overtage Bofa I/S forpligtelser på affaldsområdet fra kommunerne. Hverken privatiseringen eller andre tiltag omkring strukturen blev dog som bekendt til noget. I november 1996 blev Torben Jensen ansat som ny direktør. Han tiltrådte stillingen den 7. marts 1997.

Henover vintermånederne i 1997 kørte en mindre konflikt med øens skraldemænd på den ene side og Bofa I/S og kommunerne på den anden. Hvor skulle stativerne stå, og skulle arbejdsmiljøets regler efterleves?

I november 1997 blev der afholdt licitation over en tilbygning til forbrændingsanlægget. Tilbygningen skulle huse administrationen og var tegnet af Steenbergs Tegnastue. PL Entreprise vandt licitationen.

Personaleforeningen

Den 6. april 1995 blev der afholdt stiftende generalforsamling i Bofas personaleforening som dermed var stiftet.

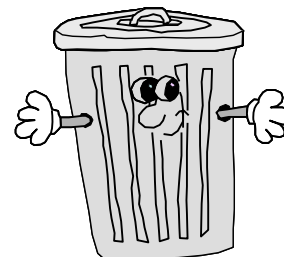
Foreningens første formand blev Arne Dahl Andersen, som stod for den daglige ledelse sammen med en næstformand, en kasserer, en sekretær og et bestyrelsesmedlem. Denne sammensætning er ikke ændret siden.

Foreningens første logo og navnet "KVÆK" blev vedtaget på en ekstraordinær generalforsamling 17. april 1996.

Foreningens revisor og Bofas administrationsleder, Carsten Håkansson, overførte en hilsen fra direktøren, at det på bestyrelsesmødet i juni ville blive ansøgt om kr. 15,- pr. medarbejder pr. måned.

Foreningens formål var dengang som nu, at udbrede interesse for socialt og kollegialt samvær.

Navnet "KVÆK" blev droppet i løbet af 2006, og der blev designet nyt logo. Fremover er navnet blot "Bofas Personaleforening".

Affaldskonsulenten

I august 1999 besluttede Bofa I/S bestyrelse, at der fra 2000 skulle ansættes en affaldskonsulent. Konsulenten ville få til opgave, at yde virksomheder "en bedre service i forbindelse med affaldshåndteringen". Affald er ikke bare affald. Der er masser af vejledninger, cirkulærer og bekendtgørelser med udgangspunkt i miljøbeskyttelsesloven. Bofa I/S fik et tilskud fra den grønne jobpulje på 350.000 kr. til denne ansættelse.

Steffen Gerdes blev ansat 1. marts for en foreløbig periode på 2 år. Efter de 2 år var gået,

blev ansættelsen dog fast, og konsulentfunktionen fungerer stadig.

Bofa er i dag ansvarlig for håndteringen af alt affald på Bornholm, enten ved at vi selv varetager opgaven (f.eks. forbrændingsanlæg og deponi) eller ved at private vognmænd på kontrakt løfter opgaven for os (f.eks. indsamling af dagrenovation eller tømning af containere på vores containerpladser).

Bofa er i dag en virksomhed i Bornholms Regionskommune på lige fod med f.eks. kommunale børnehaver, skoler eller plejehjem.

Bofa er styret af en virksomhedsaftale underskrevet af borgmesteren og Bofas direktør.

Bofas regnskaber, budgetter, regulativer og affaldsplaner skal godkendes af kommunalbestyrelsen.

Bofus

Ved årsskiftet 1999-2000 stiftede bornholmerne første gang bekendtskab med en lille mand i grønt arbejdstøj ved navn Bofus. Han skulle i årene frem fortælle borgerne om Bofa og de forskellige affaldsordninger m.m., som Bofa administrerede i annoncer og forskellige former for reklamemateriale.

I august måned 2000 udsendte Bofa sit første egentlige undervisningsmateriel til øens skoler. Mappen med materialet "Det rene affald – en opgavesamling om affald fra Bofa I/S", blev leveret til alle øens skoler af Bofas affaldskonsulent.

Materialet var beregnet til skolernes elever fra børnehaveklassen til og med 6. klasse. Det var gratis, og det kunne frit kopieres, alt var betalt.

Miljøledelse efter ISO 14001

I september 2002 besluttede Bofa at indføre miljøledelse efter den internationale ISO-14001 standard. Dette skete med hjælp fra Bornholms Erhvervscenter TIC, økonomisk støtte fra Miljøstyrelsen og EU samt faglig støtte fra COWI-consult.

Miljøledelsessystemet omfatter alle Bofa aktiviteter og arealer, og er samlet i Bofas miljøledeshåndbog.

Også arbejdsmiljøet er blevet indarbejdet i miljøledelsessystemet, så både det indre og det ydre miljø er dækket godt ind.

I november 2003 fik Bofa så det synlige bevis på, at miljø og arbejdsmiljø var i god gænge.

Det Norske Veritas (DNV) havde gennemført den eksterne audit på Bofas miljøledelsessystem, og alt blev fundet tilfredsstillende.

Medio 2002 indførte Bofa fleksjob på forbrændingsanlægget. To medarbejdere med nedsat arbejdsevne delte et fuldtidsjob som driftsoperatør.

Blandt andet af denne årsag fik Bofa prisen som årets rummelige virksomhed 2004 på Bornholm.

Nyt logo

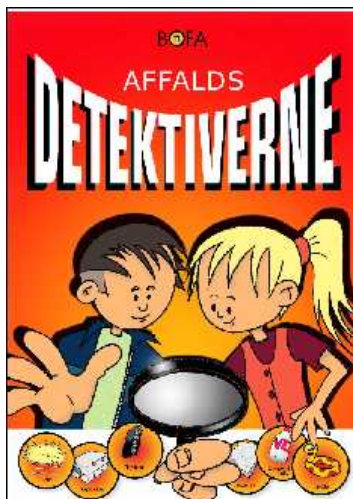
Fra 1. januar 2003 ændredes Bofas profil udadtil. Bofus blev skiftet ud med en skraldespand i O'et i Bofa. Nye farver, ny paperline (brevpapir, kuverter og lignende), ny hjemmeside, nyt arbejdstøj og meget mere så dagens lys.

Dette skete på baggrund af en branding gennemført af Frank Eriksen. Samtlige Bofa-medarbejdere, undtagen dem, som skulle passe værket, var tilstede, og der var enighed om, at Bofas branding-platform skulle være "Skal vi sammen passe på fremtiden", uden hverken spørgsmåltegn eller punktum.

Ud fra dette kreerede Frank det nye logo og fastlagde Bofas farver og typografier, som skulle benyttes i Bofas paperline fremover. Men Bofa var stadig "bare" Bofa.

Affalddetektiverne

I november 2004 spillede Bofa et godt kort ud. Et nyt affaldsspil til skolernes 3. – 6. klasser så dagens lys. Affalddetektiverne, som spillet hedder, blev godt modtaget af såvel lærere som elever. Tanken er, at spillet bruges i undervisningen og at hele forløbet afsluttes med et besøg på Bofas forbrændingsanlæg.

Spillet er siden blevet fulgt op med en del undervisningsmateriale på Bofas hjemmeside, www.bofa.dk.

Materialet henvender sig til tre grupper, o. – 3. klasse, 4. – 6. klasse og 7. klasse og op. Der er tale om samtaleark til de mindste, samtaleark med supplerende tekst til de mellemste og faktaark til de ældste. Materialet er til fri afbenyttelse, og må frit kopieres efter behov.

Affaldstårnet

I efteråret 2009 blev arbejdet med at indrette det gamle vandtårn, som er beliggende på Bofas grund mod Torneværksvej, til miljø- og informationscenter.

Tårnet blev præsenteret som Affaldstårnet i forbindelse med en åbningsreception den 28. september 2010.

Skallen er den oprindelige, men den øvrige indretning er ny. Affaldstårnet skal, forhåbentligt, danne rammen om mange undervisnings- og informationstimer for øens børn, unge og ældre af enhver art.

Vandtårnet før ombygningen.

Egentlige undervisningsforløb i samarbejde med de respektive lærere eller oplæg til en rundvisning på Bofas anlæg vil foregå i affaldstårnet, og der er da også ansat en affaldsformidler, som står for alle de aktiviteter, som foregår her.

Hvad Bofa også står for

I dag er navnet BOFA synonymt med Bornholms Affaldsbehandling, men sådan har det ikke altid været.

BOFA – Bornholms Fajancefabrik

En af de mange fabrikker, der næsten som en døgnflue virkede på Bornholm i en kort årække og skaffede mad på bordet til en række mennesker, var keramikfabrikken ”BOFA” i Østergade i Rønne. BOFA = Bornholms Fajancefabrik.

Fabrikken var i funktion fra 1953 til 1963 og kendes i dag særligt for to produktionstyper: ”genoplivningen” af gamle modeller og produktion af fajance i moderne former.

Måske var Bofa nok en af bornholmsk keramikks små prikker, men værkstedet i Østergade havde eksisteret i næsten præcis i 100 år.

Det var en svoger til Lauritz Hjorth, Hjorths Fabrik, der ved siden af sine forældres hus erhvervede en ejendom og indrettede den til fa-

jancefabrik i 1861-62. Han hed Jens Olsen Kjøl-ler. Han producerede især gul fajance, men stemplede desværre ikke sine varer, så vi kender ikke noget, vi kan henføre til hans hånd.

Kjøller døde i 1898 og ny ejer af fabrikken blev Wilhelm Grønberg. Han fik 22 år på fabrikken; i 1920 overtog Andreas Holmgren virksomheden, som overgik til en søn, Valdemar Holmgren i 1946. På stedet havde man især produceret gul fajance, alt sammen helt anonymt.

I 1953 indgik Valdemar Holmgren i et inter-entskab "Bofa-keramik" med Aksel Andersen og Leif Henriksen. Og i 1963 var det slut, fa-brikken solgtes til en virksomhed på Fyn.

BOFA (Battle of Five Armies)

BOFA er et krigsspil baseret på J.R.R. Tolkiens bog *Hobbitten*. Spillet består af et terræn (spil-leplade), en flod og et antal modeller. Hoved-scenariet i spillet er krigen med de fem hære, men reglerne tillader også spillerne at skabe de-res egne scenarier.

I J. R. R. Tolkiens fiktive Ringenes Herre-verden, var Det sidste forbund af mennesker og elverfolk (også kaldet Den sidste alliance af el-vere og mennesker) et forbund, der, som navnet antyder, sikrede alliance mellem menneskene og

elverfolket, i en tid, hvor den onde fyrst Sau-ron var få skridt fra at overtage herredømmet over Midgård. Forbundet blev stiftet i år 3430 i den anden alder. Konflikten førte til Den sidste alliances krig, hvor menneskene under kong Elendil og elverne under Gil-galad kæmper mod Sauron og hans hær. Krigen in-kluderer Slaget ved Dagorlad og Barad-dûrs belejring. I *Ringenes Herre - Eventyret om Ringen* beskriver elveren Elrond krigen.

Elendil indgår alliance med Gil-galad, idet både mennesker og elvere ønsker at gøre en ende på Saurons magt. Sammen opbygger de en hær og vandrer mod Mordor og Saurons hære. Her påbegyndes kampen, og efter lidt træder Sauron frem. Han slår menneskene til-bage, og rammer også Elendil, som flyver gennem luften, rammer en klippe og taber sit sværd, Nasil.

Hans søn Isildur løber hen for at hjælpe sin far, som ligger forslået og døende på jorden. Da ser Isildur, at Sauron nærmer sig. Idet han forsøger at få fat på sin fars sværd, træder Sauron oven på det, så det knækker midt over. Men netop som Sauron skal til at svinge sit våben, griber Isildur det ødelagte sværd, og hugger Saurons hånd af. På en af fingrene sidder Den Ene Ring.

Sauron dør, og Isildur ligger nu ved siden af sin far og betragter ringen. Da kommer El-rond hen til ham, og beder ham følge ham. De går sammen op på det nærliggende Domme-dagsbjerg, i hvis lava ringen blev lavet, og hvis ild, er det eneste, der kan destruere den. Da beder Elrond Isildur smide ringen i lavaen, men Isildur nægter, og siger, at ringen er hans. Derpå forlader han Elrond, for at behol-de ringen.

Direktørerne

Erling Malmquist

I 1986 starter Erling Malmquist en genbrugsvirksomhed op i på Grynegård i Svaneke. I efteråret overtog han Vestermarie Savværk, og planen var, at virksomheden skulle flytte hertil ved årsskiftet. Et stort ønske fra de fem bornholmske kommuner om at få hånd i hanke med affaldssorteringen og genbrugsvirksomheden gjorde, at man etablerede Bofa som overtog virksomheden ved årsskiftet og Malmquist som driftsleder fra 1. marts 1987.

23. april 1996 indtraf en eksplosionsagtig brand på Bofa I/S. Branden skyldtes ulovlig afbrænding af ca. 12 tons kemikalieaffald på forbrændingsanlægget. Denne afbrænding kostede Erling Malmquist stillingen d. 10. juni samme år. Samtidig bad bestyrelsen politiet gå ind i sagen.

Sagen blev først afsluttet i februar 1999. Bofa I/S skulle betale en bøde på 135.000 kr. og fik konfiskeret 550.000 kr. for ulovligt afbrænding af 180 tons kemikalieaffald.

Bofa I/S erkendte deres skyld i sagen, mens Malmquist ikke gav sig frivilligt. Han nægtede sig skyldig og var klar til en retssag. Retssagen blev afsluttet 2. juni 1999 med en bøde på 50.000 kr. samt at Malmquist skulle betale sagens omkostninger.

Torben Jensen

I november 1996 blev Torben Jensen ansat som ny direktør. Han tiltrådte stillingen den 7. marts 1997.

CV: Udlært maskinmester, fortid hos F.L.Smith og Portland Cement i Aalborg produktionschef på Hasle klinker (2 år) og produktionschef hos Ejnar Jensen & Søn A/S (8 år).

Direktør på Bofa indtil 1. december 2001, hvorefter han blev direktør på Norfo og BAF. Torben kom dog tilbage til Bofa som afdelingsleder for forbrændingsanlægget i sommeren 2007.

Ole Morten Petersen

I september 2001 bliver Ole Morten Petersen ansat som direktør for Bofa. Han tiltrådte stillingen 1. januar 2002.

CV: Uddannet som cand.techn.soc. fra RUC, projektkoordinator ved RenoSam.

Bestyrelserne

1987: Den første bestyrelse består af 11 medlemmer, 3 fra Rønne kommune og 2 fra hver af de øvrige. Arne Hansen (S) bliver den første formand.

(FU) = Forretningsudvalg.

Bestyrelsen 1987 - 1989:

Frede Engell-Hansen (A), Hasle (FU)
 Gunnar Knudsen (A), Nexø
 Preben Holm-Jensen (V), Nexø (FU)
 Arne Hansen (A), Rønne, formand (FU)
 Carl Ilsøe (A), Rønne
 Annebeth Runge Svendsen (V), Allinge-Gudhjem
 Robert Jensen (A), Aakirkeby
 Birthe Juel-Jensen (V), Aakirkeby
 Bernt Kofoed (S), Allinge-Gudhjem
 Claus Jacobsen (C), Hasle
 Ole Munck (V), Rønne

Bestyrelsen 1990 – 1993:

Hans B. Månsson (A), Nexø
 Svend-Gunnar Kofoed-Dam (V), Nexø (FU)
 Arne Hansen (A), Rønne, formand (FU)
 Carl Ilsøe (A), Rønne
 Peter Lundby-Hansen (V), Rønne
 Frede Engell-Hansen (A), Hasle (FU)
 Erik Kofoed (V), Hasle
 Leif Rubæk-Nielsen (A), Allinge-Gudhjem
 Annebeth Runge Svendsen (V), Allinge-Gudhjem
 Frits Christensen (A) Aakirkeby
 Kjeld Alstrup (V), Aakirkeby

Bestyrelse 1994 - 1995:

Hans Kurt Nielsen (SF), Rønne
 Joan Erlandsen (V), Allinge-Gudhjem
 Peter Lundby Hansen ((V), Rønne (FU)
 Svend-Gunnar Kofoed-Dam (V), Nexø (FU)
 Gunnar Knudsen (A), Nexø
 Carl Ilsøe (A), Rønne
 Wilmer Munk (Krf.), Allinge-Gudhjem
 Kjeld Larsen (V), Aakirkeby
 Knud Erik Olsen (A), Hasle
 Birgit Rasmussen (L), Hasle
 Frits Christensen (A) Aakirkeby

Bestyrelsen 1996 - 1997:

Svend-Gunnar Kofoed-Dam (V), Nexø, formand (FU)

Carl Ilsøe (A), Rønne
 Thomas Thors (A), Rønne
 Hans Kurt Nielsen (SF), Rønne
 Poul A. Pedersen (C), Rønne
 Gunnar Knudsen (A), Nexø
 Knud Erik Olsen (A), Hasle (FU)
 Joan Erlandsen (V), Allinge-Gudhjem
 Wilmer Munk (Krf), Allinge-Gudhjem (FU)
 Birgit Rasmussen (L), Hasle
 Kjeld Larsen (V), Aakirkeby
 Frits Christensen (A), Aakirkeby

Bestyrelse 1998 - 2001:

Niels Tranberg (L), Rønne formand (FU)
 Arne Dahl Andersen (A), Rønne
 Hans Kurt Nielsen (SF), Rønne
 Knud Erik Olsen (A), Hasle
 Wilmer Munk (Krf.), Allinge-Gudhjem (FU)
 Erik Wentzel (A), Nexø
 Keld Marchmann Møller (V), Nexø
 Jakob Jensen (V), Allinge-Gudhjem
 Frede Gregersen (V), Hasle (FU), til jan. 1999
 Mogens Sonne (A), Aakirkeby
 Kjeld Larsen (V), Aakirkeby
 Kaj Erik Mortensen (L), Hasle, fra jan. 1999

I september 2001 nedlægges Bofa forretningsudvalg, og bestyrelsen består efterfølgende kun af 5 medlemmer, 1 fra hver kommune.

Bestyrelse 2002:

Kaj Erik Mortensen (L), Hasle, formand
 Jakob Jensen (V), Allinge-Gudhjem
 Per Ole Petersen (A), Nexø
 Johnny Andersen (A), Rønne
 Anker Munch (V), Aakirkeby

Ved den bornholmske kommunesammenlægning ved årsskiftet 2002-2003 blev Bofa en selvstændig enhed med kontraktstyring direkte under regionskommunen. Bestyrelsen blev ved sammen lejlighed nedlagt.

Ved kommunesammenlægningen skiftede Bofa også navn. Vi hedder stadig Bofa, men ikke Bornholms Fælleskommunale Affaldsbortskaffelse, nu er det bare Bornholms Affaldsbehandling.

Fremtiden

Bofa påbegyndte i 2010 arbejdet på at renovere det 20 år gamle forbrændingsanlæg.

I løbet af 2011, med start medio marts, bliver vitale dele af anlægget renoveret eller udskiftet:

- Krangrab og operatørstol udskiftes, herunder også bl.a. instrumentering, kranstyresystem og signaludveksling
- Ovn og kedel, herunder bl.a. installering af trinløs vandinddysning i ovn, udskiftning af tragt og skakt, udskiftning af affaldspusher, ombygning af slaggetransportsystem til vådtransport og udskiftning af røgrørskedel til vandrørskedel

- Røggasrensningen udskiftes med nyt NID posefilter med integreret NID mixer og – reaktor.
- Øvrige komponenter vil blive gennemgået i forbindelse med renoveringsarbejderne, og relevant udskiftning eller renovering vil finde sted.

Disse renoveringsopgaver skulle så sikre anlægget 15-20 år ud i fremtiden.

I løbet af sommeren 2011 vil Bofas kontrolrede losseplads blive udvidet med et til formålet udlagt og forberedt område. Dette vil give deponikapacitet til yderligere 7-8 år.

Bidragydere

Bornholms Museum, diverse billeder.

Nexø Museum, bl.a. kopi af avisartikel om ”Den sprængte ovn” på Poulsker forbrændingsanlæg og adskillige billeder af både dag- og natmænd.

Ø-arkivet under Bornholms Regionskommune. Fra Fr. Jenny Ipsens arkiv.

Tidligere og nuværende ansatte ved Bofa.

Pedersker Lokalhistoriske gruppe

Klemensker Lokalarkiv

Tidligere vognmand Svend Kjøller og frue.

Palle Nielsen fra Firma Edgar Nielsen og Søn.

Almegårdsvej 8
3700 Rønne
Tlf. 56 95 92 00
mail@bofa.dk
www.bofa.dk

